

Estuisk. tsto 40/13.2.1991

4

M, 2 605 010 001

NÄRPES/PÖRTOM

provundersökning på stenåldersboplatsen
RAINEÅSEN
Juni 1975

Mirja Miettinen

PLATSBESKRIVNING

KOMMUN:NÄRPES/PÖRTOM
BY :PÖRTOM
LÄGENHET:RN:O 2:92
ÄGARE :Gunnar Björk/1975

GRUNDKARTA 1242 07 PÖRTMOSEN
KOORDINATER: x = 6959 96, z = 527 52, z = 37,80-38,64 m

FYND:
grävningsfynd: KM 19822:1-56
tidigare fynd: KM 4457,6111:8,12221:1-73,12230,12545:1-166,16938,
20149

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR:
Utgrävning 1949,1950,C.F.Meinander
inspekteringar på 1960-talet/A.Siiriäinen,1974/M.Miettinen

Till grävningsrapporten hör:
DIABILDER nr :1593-1599,22434/ bilder om boplatsundersökningen,samt n
:1600-1602/ bilder om rösen på den närbelägna Småstenrösbacken.

OBJEKTNUMMER SKL (= Suojelukohde no) 1/Pörtom

Litteratur:

Miettinen,M: 1980, Forntid i Pörtom. Boken om Pörtom. Vasa.

LÄGE

Raineåsen ligger i nordvästra Pörtom, ca 2,7 km NW om Pörtom kyrka. Området har ända till 1960-talet varit utan vägar; de många skogsbilvägar, som då byggdes, har emellertid gjort området till ett av de mest besökta av ortsbör.

En gammal ridväg mellan Malax och Närpes sägs ha gått förbi rösen på Småstenrösbacken. En gammal, och svårt iakttagbar vägbotten löper faktiskt där fyndplatsen och stigen från skogsbilvägen till platsen går.

Raineåsen utgör en långsträckt moränrygg i riktning N-S. Fyndplatsen ligger på dess södra ändan. På nordöstra sidan av den jämförelsevis jämt mot W och S sluttande moränryggen ligger Småstenrösbacken, som är av gammalt känd av sina ståtliga bronsåldersrösen. Avståndet mellan rösen och fyndplatsen är ca 100 m.

Växtligheten på området består av gammal blandskog med ganska riklig undervegetation. Öster om fyndplatsen ligger Raineskogsbilvägen, som passerar Småstenrösbacken. På fyndplatsen ser marken på ytan ganska stenfritt; på västra och norra sidan, alltså mot Mässmossen i W och längs stigen i norr mot skogsbilvägen, kan morenens stenbundenhet konstateras. Öster och söder om fyndplatsen tycks terrängen igen vara tämligen stenfri.

INLEDNING

Vid en inspektering på platsen föregående år kunde man konstatera, att den lilla gamla sandgropen ej tydligen hade använts i större skala efter Meinanders utgrävningar 1949-1950. Däremot var i synnerhet på norra och västra gropkanten tydliga, även alldeles färskt spår av "skattsökargrävningar" synliga. Då man ej mera med säkerhet kunde lokalisera de gamla utgrävningsområden i terräng (ingen översiktskart föreligger i arkivet), beslöt undertecknad och Pörtom hembygdsföreningens medlemmar, att utföra en småskalig provgrävning på området. Utgrävningen, som utfördes i Juni 1975 varade tre dagar. Dess syften var:

- försöka bestämma boplatsens och fyndområdets gränser
- lokalisera de gamla utgrävningsområdena
- uppställa en översiktskarta
- avväga den absoluta höjden på stället
- restaurera kanterna av sandgropen så att "skattsökandet" ej skulle fortsätta.
- en fredningsskylt med information skulle placeras på stället

Arbetet utfördes under ledning av undertecknad från museiverket. Pörtom hembygdsförening medverkade under utgrävningen och kartläggningen. Avvägning av höjden utfördes i Oktober 1975 med byggm. Ole Storsved från Vasa.

UNDERSÖKNINGARNA 1975

I början utmärktes i terräng en koordinatsystem ,med pålar med 2 m mellanrum kring gropkanter och längre borta med 5 m mellanrum. Gropkanterna granskades, varvid hittades bl.a krukskärvor, avslag av kvarts kvartsit, sandsten, fragment av en slipsten osv (KM 19822:45-56). Ställvi kunde man iakttaga vinklar och skärningar, som av allt att döma hörde till Meinanders utgrävningssområden. Tydligaste var spåren på östra och norra gropkanten; liknande hittades troligen även på västra sidan. Skärningarna och vinklar var ej raka och snyggt igenvuxna, som man kunde förutsätta efter de 25 år som förflutit efter utgrävningen. Tvärtom vi sade de överallt spår av "skattsökargrövningar" från olika tider. Där för kunde man ej med säkerhet -inte att tala om noggrannhet -lokalisera de gamla utgrävningssområden.

På norra kanten av gropen, som även var värst plundrad pålades ut ett område av ca 10 m² längs den gamla kanten, där man kunde se det orörd trovlagret börja. Området delades i 2 x 2 m rutor (Område H-K/2). Största delen av jorden var blandad och utan torv, endast vid kanten förekom torv.

Jordlagren på stället , på den orörda yttersta delen var:

- torv och humus ca 3-8 cm
- grå urlakningsjord ca 5-10 cm
- gul- eller brunaktig grov sand
- grov grus i botten

Humuslagret var fyndtomt; första fynd kom fram i den gråa jorden och där var de även som mest. Endast några enstaka skärvor hittades i översta delen av den brun- eller gulaktiga sandjorden. Spår av missfärgad jord/kulturlag kunde ej iakttagas. Endast några mycket små och tunn fläckar kan möjligen kallas för kulturlag. Lite kol och sot iakttogs på sina ställen; lämningar av eldstäder eller andra fasta konstruktio ner hittades ej. Djupet av det undersökta området varierade mellan 20 och 30 cm.

På norra delen av det undersökta området H-K/2 hittades lös jord, stenar, stubbar och annat material, som tydligen hade lagts dit kanske i samband med snadtagning. Det är möjligt .men kunde ej vid utgrävningen bekräftas -att på stället har varit en naturlig ? grop eller linet svacka på marken, som sålunda har fyllts med avfall.

På södra delen av det undersökta området, alltså mellan den äldsta sandgropen (se karta) och utgrävningssområdet H-K/2 var marken bar sand som flitigt hade undersökts av "skattsökare". Bottennivån av Meinanders utgrävningssområde, som måste ha legat här, kunde ej urskiljas. De blandade och trampade sanden undersöktes emellertid och många fynd , som gått förbi "skattsökarnas" ögon tillvaratogs.

På brist av tillräcklig arbetskraft kunde man ej gräva provgroparna kring sandgropen systematiskt, som man hade tänkt i början. Därtill begränsade skogsvegetationen möjligheterna likaså. Med två flitiga medhjälpare grävdes 17 gropar (1x1 m) på två förmiddagar. Groparna togs i terräng fritt efter växtligheten. Senare mättes groparna in på kartan.

Jordlagren samt jordens beskaffenhet var lika på hela det provgrävda området, de västligaste och nordligaste groparna (nr 16.17.15) borträknat.

Jordlagren i groparna (utom de tre ovannämnda) var:

- 3-10 cm humus+grästorv, i medeltal ca 5 cm
- 5.12 cm grå urlakningsjord/mosand, i medeltal ca 8-10 cm
- därunder brun och gulaktig grov sand, som övergick till grov grus.

Av de grävda groparna var 5 st fyndtoma (nr 5,7,9,11,15); i de övriga hittades vanligen endast några avslag.

Fynd låg i alla gropar i den gråa jorden; i grop 2 hittades några avslag även djupare ned i den bruna jorden. Torvorna, som även granskades var utan fynd.

Groparna 15,16,17 visade grövre material än de övriga. Under det tunna torvlagret var där ävare stenar och grovt, stenigt grus. Hela västra slutningen mot Mässmossen tycks bestå av grovt, stenigt grus.

Skärskilt intressant var grop 12 med rikliga keramikfynd. Den ligger möjligen nära fyndområdets norra gräns, ty ett stycke bakom (N om) gropen, blir jorden stenig och börjar slutta svagt mot en liten svacka i norr. Av fynden att döma, kan man antaga, att en sträcka av ca 16 m mellan sandgropkanten och grop 12 hör till den centrala, ännu bevarade delen av boplatsen. Mot andra håll var fynden knappa.

Efter undersökningen fylldes alla gropar igen och täcktes med torv. Grävningssområdet H-K/2 på gropkanten restaurerades så, att vid norra kanten fylldes den till marknivån och därifrån sluttande mot S, Torv och humus spriddes över så stor del utöver grävningssområdet, som möjligt. För att få hela sträckan mellan den äldsta gropkanten och det 1975 undersökta området bevuxet med torv, skulle man förhoppningsvis kunna hindra senare "skattgrävarnas" arbete. Synnerligen omsorgsfullt restaurerades skarven mellan den orörda och nu undersökta jorden.

BOPLATSSENS OMFATTNING

Utgående från grävningssgiakttagelser 1975 kan man bestämma den sannolika omfattningen för boplatsen. I väst har fyndområdet knappast nått längre än 10 m ifrån sandgropens västra kant; i norr kan yttersta gränsen troligen ej legat längre än 20-25 m ifrån den norra gropkanten. I öster når fyndområdet knappt 10-15 m från den östra gropkanten, samt i söder kan man antaga dess gräns högst 30-40 m söder om fixpunktstenen. Sålunda skulle boplatsen omfatta en areal av ca 35 x 55-65 m.

Enligt min uppfattning kan gränserna i W, N och E anses tämligen säkra. Endast gränsen i S kan anses något osäkert, ty marken där fortsatte jämt och stenfri. Detta kan betyda, att fyndområdet fortsätter mot S, åtminstone så långt, att marken tydligen börjar slutta mot S.

AVVÄGNING

Under uträvningen bestämdes en fixpunkt på en större sten i NE hörnes av sangropen. Ett tecken(en ring) hackades in på stenen.

Hösten 1975 flyttades höjden från landsvägen Pörtom-Velkmoss(dess södra sida,mittemot skogsbilvägsikälet,se grundkarta 1942 07).Fixpunktens höjd där var 37,24 m.Höjden flyttaden till raineåsen längs skogsbilvägen.

Följande höjden mellan skogsbilvägen och fixpunktstenen på grävningplatsen räknades:

grop 9 /37,64 m

grop 5 /37,80 m

grop 4/ 38,27 m

grop 1/ 38,45 m

fixpunkt på stenen 38,86 m

Den nedersta gränsen för fynd/i öster, kan anses ligga mellan groparn 9 och 4.Grop 9 var fyndtom,och låg lägre än grop 4.

Nivån 37.80 kan alltså anses betyda nedre gräns för fynd.Däremot den behöver ej vara samma som den forna strandnivån.

FYND

19822:1-56

keramik ca 70 bitar /varav 26 ornerade
grov kvalite med inblandning av krossad sten och grus
Kiukais-keramik

1 föremål av flinta/skrapa

2 fragment av slipstenar

4 kvartsföremål

10 kärnor av sandsten

75 avslag av sandsten

194 avslag av kvarts och kvartsit

7 kärnor av kvarts

7 avslag av andra stenarter

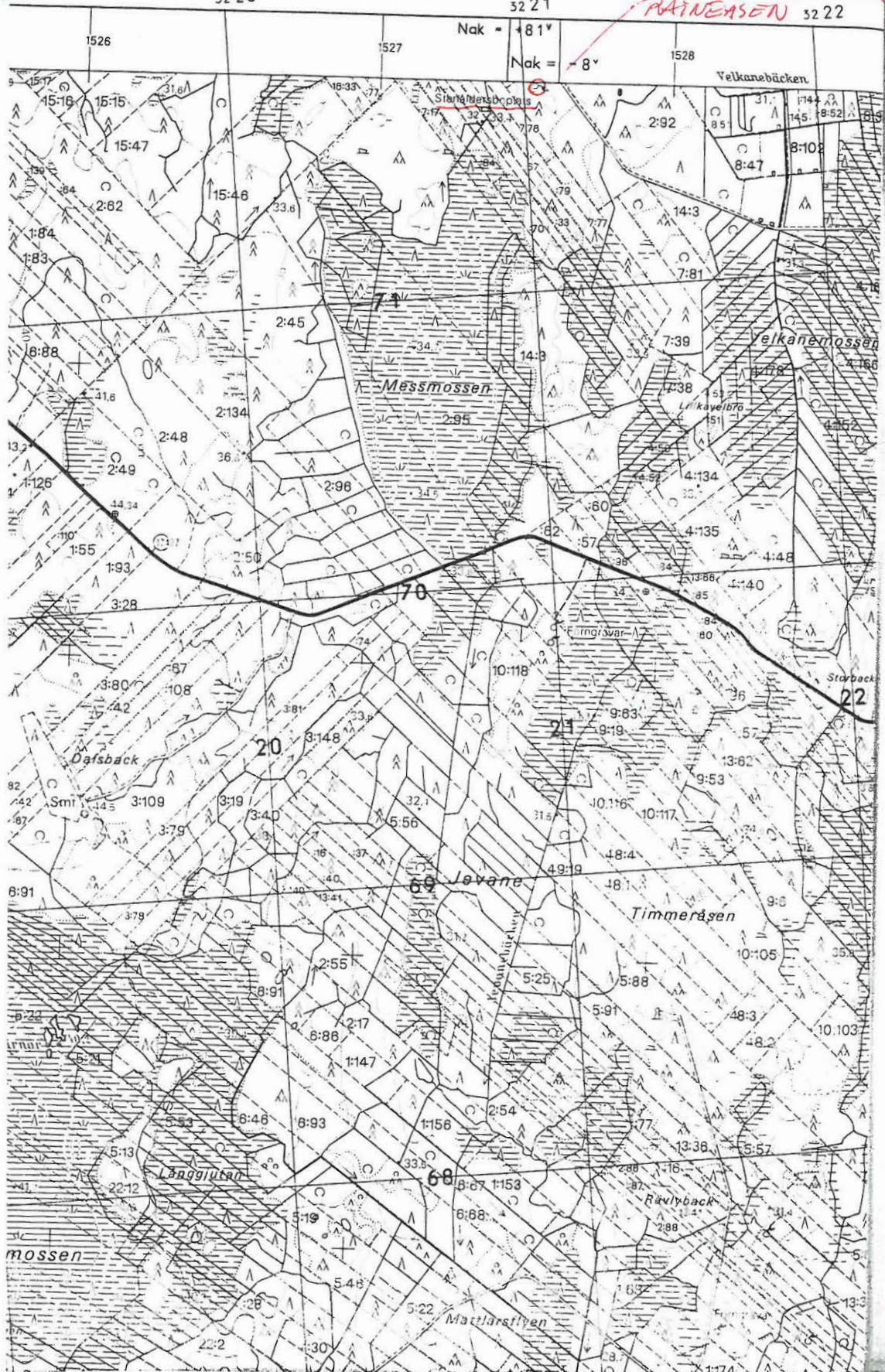
Manuskriptet från 1975 färdigställt

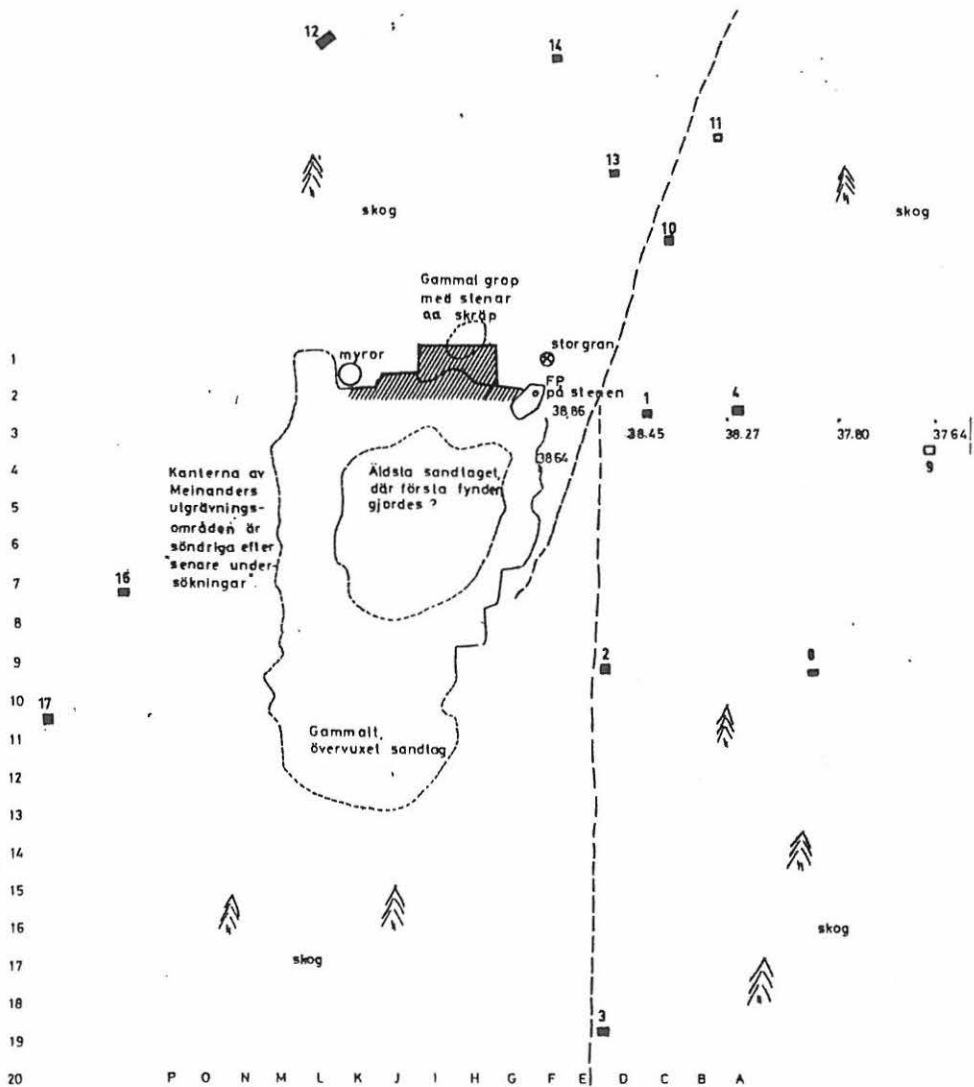
H fors den 28.1.1991

Mirja Miettinen

1242 07 PÖRTÖSSEN 1987

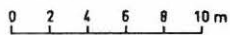
SKL ①

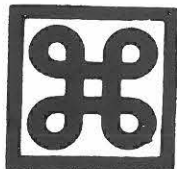

PÖRTOM, Raineåsen
Boplats, översiktskarta
Mirja Miettinen 1975

1:200

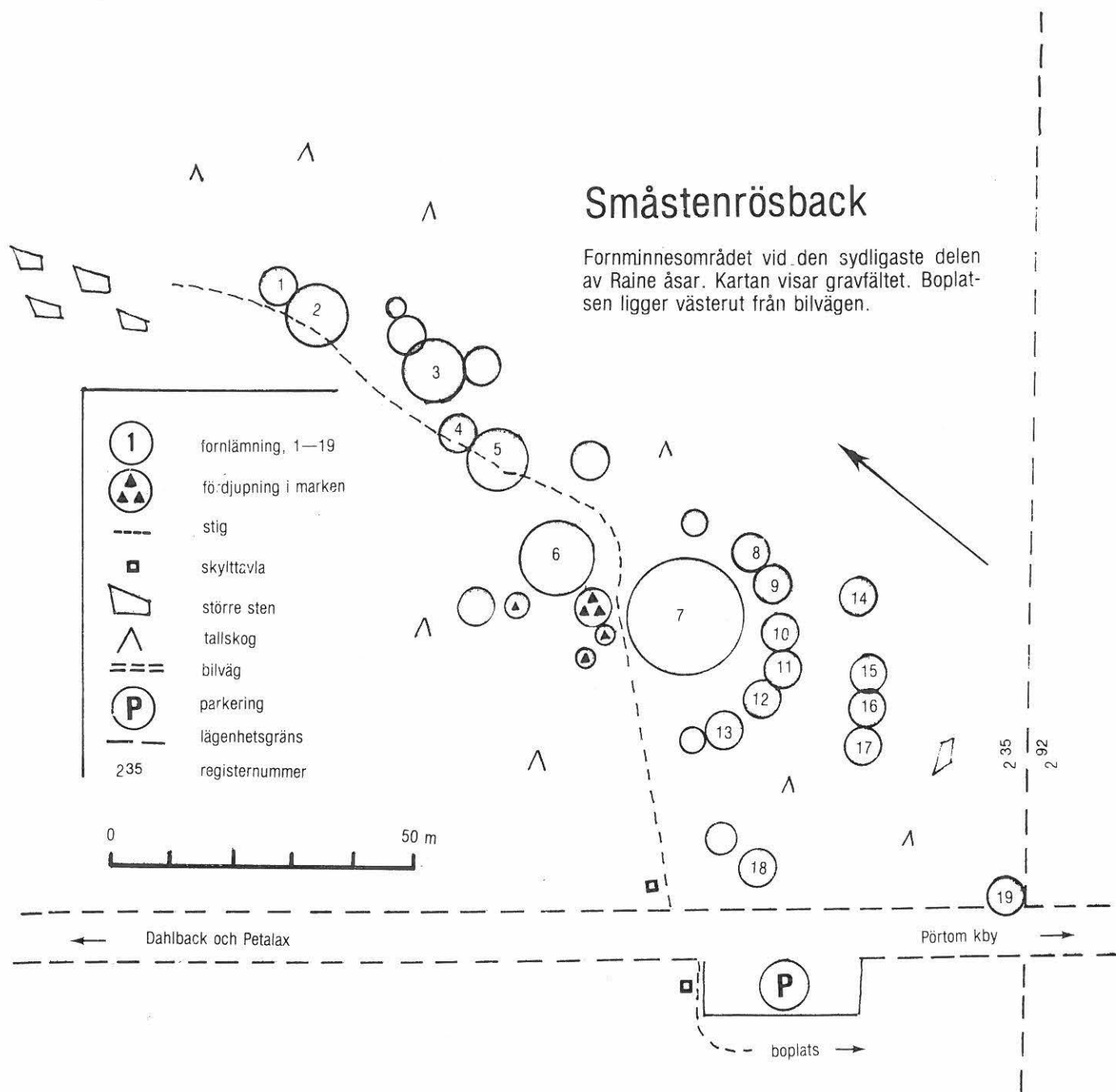
- år 1975: undersökt område
- provgrop med fynd eller kulturjord
- provgrop utan fynd eller kulturjord
- gammal väg

KULTURMINNEN

Småstenrösback

Fornminnesområdet vid den sydligaste delen av Raine åsar. Kartan visar gravfältet. Boplatsen ligger västerut från bilvägen.

Fornminnesområdet Småstenrösback består av ett 20-tal gravhögar eller -rösen och 1 boplats. Gravarna, som ofta kallas för kummelgravar, ligger på backens högsta punkt, 42—43 m över havet. Boplatsen är belägen åt väster från bilvägen, på ungefär 200 m avstånd från gravfältet. Platsens höjd över havet är 38 m. Såväl gravarna som boplatsen är från bronsåldern (1500 till 500 f. Kr.).

Tre av kumlen är mycket ståtliga fornminnen. Det största (nr 7 på kartan) är omkring 17 m i diameter och inemot 2 m högt. De

mindre kumlen ligger intill de större, på ungefär samma nivå och i samma miljö. Flera av fornminnena är illa skadade, men skadegörelserna måste ha skett för en lång tid tillbaka. Till fornminnena hör även grytliknande fördjupningar i marken på backens krön och runda stensättningar som ligger tätt intill rösen.

Prof. C.F. Meinander har undersökt ett av gravfältets rösen, det näststörsta (nr 6).

Fornlämningar är skyddade enligt lag.

Pörtom Hembygdsförening
1977. J.W.

KULTURMINNE

Boplats från den s.k. Kiukaiskulturen, stenålderns slutskede

Detta är **Småstenrösbacks** forntida boplats. Den ligger 38,6 m över nuvarande havsytan och är belägen fågelvägen en dryg halvmil åt NV från Pörtom kyrka. Den forna färdvägen Pörtom—Petalax gick alldeles intill boplatsen. Gravfältet med samma namn ligger på Raine åsarnas högsta krön, 42—43 m.ö.h. och 200 m åt NO från boplatsen. Boplats tillhörande Kiukaiskulturen och gravar från bronsåldern ligger här sida vid sida.

Enligt sägen har man ofta gjort fynd på Raine åsarna. Det första säkra fyndet från denna boplats gjordes av Johan Ågren från Nyby i Petalax för snart 100 år sedan. Ågren körde mursand från en sandgrop i boplatsens mitt och påträffade då på ungefär 3/4 m djup en hel lerkruka. Vidare fann han två malstenar. Krukan hade senare gått sönder, men några vackert krusade bitar hade man tagit tillvara. Prof. A.M. Tallgren, som under sommaren 1912 utförde arkeologiska forskning på Raine åsarna, har gjort anteckningar om dessa fynd.

Grävningar på denna boplats utfördes först åren 1949 och 1950 av C.F. Meinander, nu prof. i arkeologi. Vi kan ännu tydligt se de yttre kanterna av det utgrävda området. Arkeolog Mirja

Miettinen har år 1975 gjort undersökningar i boplatsens norra del.

Fyndmaterialet är rikligt och består enligt Meinander av omkring 900 krukskärvor från 14 olika lerkärl. Det räknas till Kiukaiskulturen. Det består vidare av kvartsredskap och -avslag, flinta, stenmejslar m.m., ett typiskt material från en stenåldersboplats. Men man har inte hittat större stenredskap, vilket Meinander tolkat så, att tyngre arbeten redan utfördes med metallyxor.

Boplatsens höjd och läge tyder på att denna trakt kan ha spelat en roll i ett mera framskridet näringsfång, baserat på inte enbart fiske och jakt utan att man också haft åkerbruk och boskapskötsel. Fyndens art, bl.a. de två malstenarna, tyder på detta.

Fornlämningar är skyddade enligt lag.

Pörtom Hembygdsförening
1978. J. W.